

СУМЩИНА В АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ УСТРОЇ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ

Цей період характеризується частими адміністративними змінами, що відбувалися на землях нинішньої Сумщини. Можна виділити дві основні причини цього:

по-перше, внаслідок частих війн між Литвою або пізніше Річчю Посполитою та Московською державою деякі території входили до складу то до однієї, то до іншої сторони, що, відповідно, вело до змін і в адміністративному устрої на цих землях.

50-60-ті роки XIV ст. характеризувалися феодалною роздробленістю на українських землях, а також відсутністю сильної централізованої влади в Золотій Орді (з кінця 50-х до початку 80-х років XIV ст. там змінилося 25 ханів). Цим скористалася Литва, яка швидко захопила Волинь. Після битви на р. Сині Води у 1362 р., де військо литовського князя Ольгерда завдало поразки монголо-татарському війську, до Литви були приєднані Поділля, Київщина і Переяславщина. Ще раніше, у 1355-1356 рр. були захоплені й землі Чернігово-Сіверщини. Таким чином, наш край увійшов до складу Литовської держави.

У 1500-1503 рр. відбулася литовсько-російська війна, внаслідок якої (за умовами перемир'я) до Росії відійшла частина Чернігово-Сіверщини, зокрема Путивльщина. До 1508 р. у складі Московської держави перебували ті землі нинішньої Сумщини, що входили до Переяславщини.

Ще один військовий конфлікт відбувся у 1618 р., коли польський королевич Володислав IV, намагаючись захопити московський престол, зібрав армію і у союзі з 20-тисячним військом запорозьким кошового отамана П.Конашевича-Сагайдачного дійшов до Москви. Хоча Москва не була захоплена, російський уряд був змушений укласти 1 грудня 1618 р. вигідний для Речі Посполитої Деулінський договір. Згідно з цим документом, до Польщі відійшла частина сіверських міст. Місто Путивль залишилося за Московською державою і набуло статусу порубіжного. На півдні московсько-польський кордон проходив західніше від Сумського городища і східніше Охтирського. Таким чином, більша частина території нинішньої Сумщини опинилася у складі Речі Посполитої¹.

У 1632-1634 рр. відбулася наступна війна - московсько-польська або Смоленська. Частина бойових дій проходила на землях Чернігово-Сіверщини. Хоча сіверський напрямок ведення воєнних операцій для московського уряду відіграв допоміжну роль (основні сили були скеровані під Смоленськ)², все ж сутички між польськими й російськими військами відбувалися у багатьох населених пунктах Чернігово-Сіверщини, у тому числі Путивлі, Ромнах, с.Берега (на Глухівщині) тощо.

Дана війна була невдалою для Московської держави. Вона закінчилася Полянським мирним договором, згідно з яким Річ Посполита отримала смоленські та чернігово-сіверські землі. Разом з останніми до Польщі відійшли деякі населені пункти нашого краю. За Полянським договором було підтверджено російсько-польський кордон, встановлений за Деулінським перемир'ям. Кордони корегувалися протягом 1635-1648 рр.

Територією нашого краю кордон проходив по р.Сухий Ромен до Деханівського та Недригайлівського городищ, по р.Терн до р.Бобрик, далі перетинав р.Бобрик та р.Сула до Городицького городища (останнє відійшло до Московської держави), до р.Псел, вниз по Пселу до Кам'яного городища (було у складі Речі Посполитої), перетнувши Псел по його протоці Олешниця до р.Ворскла, по Ворсклі до Скельського городища, яке відійшло до Росії. Північний кордон починався за 40-50 верст на південний захід від Путивля і йшов на схід - північніше Ворожби, до річок Локня та Івниця, північно-східніше Суджі різко повертав на південь, по р.Псел та гирлу річок Ілек і Бобрівка описував дугу до південного сходу і тягнувся до Хотьмизька. Звідтіля на схід кордон проходив вздовж Белгородської лінії³.

Внаслідок такого розмежування Путивльський повіт залишився за Московською державою, більша частина Конотопщини відійшла до Речі Посполитої. Але проведений кордон ще довгий час був предметом суперечок між державами. Він переглядався у 1642 р. московськими урядовцями, але безрезультатно. У 1646 р. внаслідок московсько-польських переговорів Польща віддала Москві низку населених пунктів, що увійшли до складу Путивльського повіту - села на лівому березі р.Клевень, - а також городища Охтирське, Недригайлівське, Вільшанське, Городецьке, Кам'яне і Малий Бобрик.

по-друге, адміністративні перетворення відбувалися цілком природнім шляхом в кожній державі - з'являлися нові населені пункти, волості, повіти; занепадали старі; внаслідок тих чи інших адміністративних реформ змінювався адміністративний устрій тощо.

Перші декілька десятиліть литовської влади на українських землях існували удільні князівства. У цей час до складу Київського князівства входили Путивль, Хотинь, Ромен, Глинськ, Бирин, Мельня та деякі інші населені пункти нинішньої Сумщини. Норми залежності удільних князівств від Великого князя литовського закріплювалися й регулювалися різноманітними договорами і уставними грамотами.

З 90-х років XIV ст. удільні князівства були перетворені на землі (області) Великого князівства Литовського. У 1440 р. Київська земля знову отримала статус удільного князівства, а до її складу увійшли Переяславщина та південні волості Чернігово-Сіверщини, у тому числі Путивльщина. Але у 70-х роках XV ст. адміністративно-територіальний устрій на українських землях було остаточно змінено. Основними одиницями нового поділу стали воєводства, які, у свою чергу, поділялися на повіти⁴.

¹Сумщина в історії України: Навчальний посібник. - Суми, 2005. - С.79.

²Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618-1648): Наукове видання. - К., 2006. - С.98.

³Сумщина від давнини до сьогодення: Науковий довідник / Упорядн. Л.А.Покидченко; Редкол.: Л.П.Сапухіна (відп. ред.) та ін. - Суми, 2000. - С.169.

⁴Там само. - С.168.